

Wnoszenie do sądu pism procesowych w postaci elektronicznej

Sylwia Kotecka*
Mirosław Kutylowski**

Ramy regulacji prawnej

Zgodnie z art. 58 ust. 2 ustawy o podpisie elektronicznym¹, organy władzy publicznej są obowiązane do umożliwienia odbiorcom usług certyfikacyjnych², w terminie 4 lat od dnia wejścia w życie ustawy³ wnoszenie podań i wniosków oraz dokonywanie innych czynności w postaci elektronicznej⁴, w przypadku, gdy przepisy prawa wymagają składania ich w szczególnej formie lub według określonego wzoru. Przepis ten stał się bodźcem do prac nad informatyzacją postępowań toczących się przed podmiotami publicznymi. Aby skutecznie dokonywać czynności w takich postępowaniach, należy określić nie tylko ich warunki techniczne, ale przede wszystkim prawne.

Zamierzeniem projektodawców ustawy o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne⁵ jest urzeczywistnienie inicjatyw dotyczących rozwoju społeczeństwa informacyjnego, podejmowanych na szczeblu europejskim⁶. Celem ustawy jest określenie zasad wymiany informacji drogą elektroniczną, w tym dokumentów elektronicznych,

* Autorka jest doktorantką w Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej (CBKE) na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. Autorka składa serdeczne podziękowania prof. drowi hab. Jackowi Gołaczyńskiemu za merytoryczną pomoc przy wyjaśnianiu kwestii prawnych poruszonych w niniejszym artykule.

** Autor jest informatykiem, profesorem zwyczajnym w Instytucie Matematyki i Informatyki Politechniki Wrocławskiej.

¹ Ustawa z dnia 18 września 2001 r., Dz. U. Nr 130, poz. 1450 z późn. zm.

² Szerzej na temat tego pojęcia – D. Adamski, M. Kutylowski, *Prawne aspekty wykorzystania technologii cyfrowych w komunikacji urząd – obywatel*, „Kwartalnik Prawa Publicznego” 2005, nr 1-2, s. 166.

³ To jest z dniem 16 sierpnia 2006 r.

⁴ Przez „wnoszenie pism w postaci elektronicznej” Autorzy rozumieją składanie ich do sądu na nośniku danych lub przesyłanie za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

⁵ Ustawa z dnia 17 lutego 2005 r., Dz. U. Nr 64, poz. 565 z późn. zm.; dalej: ustawa o informatyzacji.

⁶ Zob. *Uzasadnienie do projektu ustawy o informatyzacji działalności niektórych podmiotów realizujących zadania publiczne*, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/wgdruku/1934> (stan na dzień 25 kwietnia 2006 r.), s. 25-25.

między podmiotami publicznymi a podmiotami niebędącymi podmiotami publicznymi, a także ustalania i publikacji specyfikacji rozwiązań stosowanych w oprogramowaniu umożliwiającym przetwarzanie danych, w tym przesłanie dokumentów elektronicznych, pomiędzy systemami teleinformatycznymi podmiotów publicznych a systemami podmiotów nimi niebędących. W podmiotowym zakresie obowiązywania ustawy mieszczą się sądy, z wyłączeniem jednak (pod pewnymi warunkami) Sądu Najwyższego i sądów administracyjnych.

Zgodnie z ustawą o informatyzacji, sądy powinny używać do realizacji zadań publicznych systemów teleinformatycznych spełniających minimalne wymagania. Na podstawie jej art. 18 pkt 1 Rada Ministrów wydała w tej sprawie rozporządzenie⁷. Ustanawia ono obowiązek stosowania odpowiednich norm ISO i przedstawia listę protokołów komunikacyjnych.

Ustawa o informatyzacji nakłada na sądy obowiązek zapewnienia możliwości wymiany informacji również w formie elektronicznej - przez wymianę dokumentów elektronicznych związanych z załatwianiem spraw należących do ich zakresu działania, przy wykorzystaniu informatycznych nośników danych lub środków komunikacji elektronicznej. W tym zakresie obowiązuje rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 29 września 2005 r. w sprawie warunków organizacyjno-technicznych doręczania dokumentów elektronicznych podmiotom publicznym⁸.

Kodeks postępowania cywilnego⁹ w art. 125 § 2 zawiera regulację, iż pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach lub na elektronicznych nośnikach informatycznych, jeśli przepis szczególny tak stanowi, czyli - tworzy taki obowiązek. Dotychczas ustawodawca nakazał wnoszenie pism procesowych jedynie na urzędowych formularzach¹⁰. Pismo procesowe, które powinno zostać wniesione na urzędowym formularzu, złożone do sądu w innej formie jest dotknięte brakiem formalnym - wzywa się do jego usunięcia w terminie tygodniowym pod rygorem jego zwrotu¹¹. W oparciu o delegację z art. 125 § 3 KPC Minister Sprawiedliwości wydał rozporządzenie w sprawie określenia wzorów i sposobu udostępniania stronom urzędowych formularzy pism procesowych w postępowaniu cywilnym¹². Natomiast brak jest w KPC rozwiązań, które umożliwiałyby obywatelom wnoszenie pism procesowych w postaci elektronicznej¹³, a Minister Sprawiedliwości nie skorzystał z delegacji zamieszczonej w art. 125 § 4 KPC

⁷ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 października 2005 r. w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych, Dz. U. Nr 212, poz. 1766.

⁸ Dz. U. Nr 200, poz. 1651.

⁹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r., Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.; dalej - KPC.

¹⁰ Art. 187¹, 505² KPC.

¹¹ Art. 130¹ KPC.

¹² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 maja 2002 r., Dz. U. Nr 80, poz. 728 z późn. zm.

¹³ W przeciwieństwie do Kodeksu postępowania administracyjnego (dalej: KPA - ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r., Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.), który w art. 63 zawiera regulację dotyczącą wnoszenia podań (żądań, wyjaśnień, odwołań, zażaleń) „również za pomocą poczty elektronicznej lub formularza umieszczonego na stronie internetowej właściwego organu administracji publicznej, umożliwiającego wprowadzenie danych do systemu teleinformatycznego tego organu”.

do wydania rozporządzenia określającego zasady i termin wprowadzenia techniki informatycznej, warunki, jakim powinny odpowiadać elektroniczne nośniki informatyczne, na których pisma procesowe mają być wnoszone, tryb odtwarzania danych na nich zawartych oraz sposób ich przechowywania i zabezpieczania.

Terminologia

Pojęcie informatycznego nośnika danych zostało określone w ustawie o informatyzacji. Informatyczny nośnik danych to materiał lub urządzenie służące do zapisywania, przechowywania i odczytywania danych w postaci cyfrowej lub analogowej¹⁴. Jest to pojęcie bardzo szerokie, mające objąć wszystkie stosowane technologie informatyczne¹⁵. W zakresie definicji środków komunikacji elektronicznej ustawodawca odsyła do ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną¹⁶. Środki komunikacji elektronicznej to rozwiązania techniczne, w tym urządzenia teleinformatyczne i współpracujące z nimi narzędzia programowe, umożliwiające indywidualne porozumiewanie się na odległość przy wykorzystaniu transmisji danych między systemami teleinformatycznymi, a w szczególności poczta elektroniczna¹⁷.

Często zapomina się, iż są to dwie różne definicje, określające dwa różne desygnaty, spełniające odmienne funkcje. Na nośnikach można wykonać trzy operacje: zapisać dane, przechowywać je oraz odczytać. W przypadku środków komunikacji elektronicznej nie mamy do czynienia z przechowywaniem danych, lecz z przekazywaniem ich na odległość. Telefon jest więc środkiem komunikacji elektronicznej, a nie jest nośnikiem danych; dysk jest nośnikiem, a nie środkiem komunikacji; natomiast system poczty elektronicznej jest zarówno nośnikiem, jak i środkiem komunikacji.

W KPC brak definicji pojęcia elektronicznego nośnika informatycznego. Mimo iż ustawa o informatyzacji posługuje się nieco innym pojęciem, bo informatycznego nośnika danych¹⁸, do określenia terminu użytego w art. 125 KPC powinno stosować się właśnie definicję z ustawy o informatyzacji¹⁹.

¹⁴ Art. 3 pkt 1.

¹⁵ Definicja ta może jednak okazać się nietrafiona. Opracowywane są technologie długoterminowego zapisu informacji na nośniku informatycznym w postaci znakowej – a więc ani cyfrowej, ani analogowej.

¹⁶ Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r., Dz. U. Nr 144, poz. 1204 z późn. zm.

¹⁷ Art. 2 pkt 5.

¹⁸ Autorzy w dalszej części artykułu będą posługiwać się pojęciem „nośnik danych”.

¹⁹ Zob. art. 61 ust. 1 pkt 1 ustawy o informatyzacji; jednocześnie art. 62 tej ustawy zobowiązuje Radę Ministrów do przygotowania projektu ustawy dotyczącego dostosowania terminologii w przepisach ustaw odrębnych.

Należy podkreślić, że art. 125 § 2 KPC nie daje możliwości wnoszenia pism procesowych za pomocą środków komunikacji elektronicznej, jakkolwiek właśnie za takim rozwiązaniem przemawiałyby względy praktyczne. Przekazywanie danych na elektronicznym nośniku danych wiąże się z dokonywaniem szeregu ręcznych czynności, praktyczne komplikacje może spowodować niemożność odczytu spowodowana na przykład fizycznymi uszkodzeniami czy niekompatybilnością nośnika i urządzenia do odczytu w sądzie. Wnoszenie pism procesowych za pomocą elektronicznego nośnika informatycznego powinno być traktowane raczej jako tryb pomocniczy, podyktowany na przykład rozmiarem przekazywanych danych lub względami bezpieczeństwa.

Ustawodawca idzie zresztą w tym kierunku. Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw stanowi, iż: „Obecnie wyklucza się możliwość wykorzystania elektronicznych nośników informatycznych w postaci dyskietek, płyt, nośników USB, czy innych. Taki sposób przekazywania danych nie przyspiesza i nie ułatwia postępowania (złożenie nośnika musi się odbyć bezpośrednio lub z wykorzystaniem poczty), a ponadto nie gwarantuje jakości danych i ich zabezpieczenia. Także sądy nie są przygotowane technicznie do przyjmowania i odczytywania nośników, które podlegają ciągłym zmianom”²⁰. Z poglądem takim trudno się nie zgodzić. Z drugiej strony protokoły komunikacyjne w Internecie gwarantują daleko idącą stabilność i kompatybilność urządzeń.

Kodeks postępowania cywilnego nie definiuje pojęć „dokument” czy „dokument elektroniczny”, a dokumenty - dla celów dowodowych - dzieli jedynie na urzędowe i prywatne. W doktrynie prawa cywilnego przyjmuje się, iż dokument powinien składać się z trzech elementów: podłoża, na którym jest sporządzony, oświadczenia woli oraz podpisu²¹. Niemiecka ustawa dotycząca postępowania cywilnego (*Zivilprozessordnung*²²), zmieniona ustawą *Justizkommunikationsgesetz*²³ w zakresie zastosowania środków komunikacji elektronicznej

²⁰ Zob. <http://www.ms.gov.pl/projekty/projekty.shtml> - Ustawa o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw (komunikacja elektroniczna); stan na dzień 23 kwietnia 2006 r.

²¹ O pojęciu dokumentu na gruncie prawa cywilnego - zob. B. Kaczmarek, *Dowód z dokumentu elektronicznego w świetle przepisów o dowodach w postępowaniu cywilnym*, maszynopis, niepubl.

²² Ustawa z dnia 12 września 1950 r., BGBl 1950, 455, 512, 533; dalej: ZPO.

²³ *Gesetz über die Verwendung elektronischer Kommunikationsformen in der Justiz*, z dnia 22 marca 2005 r., BGBl z 29 marca 2005, część I, nr 18.

w wymiarze sprawiedliwości, w § 130 a ust. 1 zawiera definicję dokumentu elektronicznego²⁴, a w § 130 b - sądowego dokumentu elektronicznego²⁵.

Na gruncie polskiego prawa pojęcie dokumentu elektronicznego określa ustawa o informatyzacji. Dokumentem tym jest stanowiący odrębną całość znaczeniową zbiór danych uporządkowanych w określonej strukturze wewnętrznej i zapisany na informatycznym nośniku danych. Jednakże tak skonstruowana definicja może być interpretowana również w ten sposób, iż zapis nie może być traktowany jak dokument elektroniczny, dopóki nie zostaną ustalone szczegóły jego struktury wewnętrznej. W obszarze postępowania cywilnego zawęziłoby to pojęcie dokumentu jedynie do urzędowych formularzy²⁶, co przemawia za celowością uzupełnienia KPC o odpowiednie przepisy, wzorem *ZPO* albo też odpowiedniej zmiany w ustawie o informatyzacji.

Dopuszczalność wszczęcia postępowania cywilnego w drodze elektronicznej

Interesującym zagadnieniem jest dopuszczalność wszczęcia postępowania cywilnego za pomocą środków komunikacji elektronicznej czy nośników danych.

Z uwagi na art. 5 ust. 2 ustawy o podpisie elektronicznym, która zrównuje skutki prawne danych w postaci elektronicznej, opatrzonych bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu z dokumentami podpisanymi podpisem odręcznym (a więc formą pisemną), można by rozważać kwestię wnoszenia do sądu pism procesowych w postaci dokumentu spełniającego powyższe wymagania²⁷. Tu pojawia się jednak problem. Założenia przyjęte w ustawie o podpisie elektronicznym sprawiają, iż pisma procesowe wniesione elektronicznie po upływie ważności certyfikatu tracą walor równoważności dokumentom papierowym. Budzi to szereg nieznanych dotychczas komplikacji – na przykład w przypadku kradzieży karty użytej do złożenia podpisu elektronicznego na piśmie procesowym powstaje

²⁴ Jeśli dla sporządzonych pism i ich załączników, wniosków i oświadczeń stron, jak również dla informacji, zeznań, opinii i oświadczeń osób trzecich przewidziana jest forma pisemna, do jej zachowania wystarczy zapis w postaci elektronicznego dokumentu, jeśli nadaje się do przetwarzania przez sąd. Taki dokument powinien być podpisany przez właściwą osobę kwalifikowanym podpisem elektronicznym, zgodnie z ustawą o podpisie elektronicznym. Jeśli złożony dokument nie nadaje się do przetwarzania przez sąd, niezwłocznie komunikuje się to nadawcy z podaniem obowiązujących ramowych warunków technicznych.

²⁵ Jeśli ustawa przewiduje podpisanie dokumentu własnoręcznym podpisem przez sędziego, urzędnika sądowego, pracownika sekretariatu albo przez komornika, do zachowania tej formy wystarczy zapis w postaci dokumentu elektronicznego, jeśli dana osoba na końcu dokumentu doda swoje nazwisko i opatrzy dokument kwalifikowanym podpisem elektronicznym.

²⁶ Zob. D. Adamski, M. Kutylowski, *Terminologia ustawy o informatyzacji - niespójności ciąg dalszy*, „Prawo Mediów Elektronicznych”, dodatek do „Monitora Prawniczego” 2006, nr 2, s. 41.

²⁷ Zob. J. Gołaczyński, *Elektroniczne czynności procesowe*, e-Biuletyn CBKE 2003, nr 3, s. 4, <http://cbke.prawo.uni.wroc.pl/modules.php?name=Publikacje&op=eb> (stan na dzień 26 kwietnia 2006 r.).

obowiązek unieważnienia certyfikatu²⁸, a to z kolei powoduje powstanie braku formalnego w odniesieniu do złożonych już pism procesowych.

Zgodnie z art. 126² § 1 KPC, sąd nie podejmie żadnej czynności na skutek pisma, od którego nie została uiszczona należna opłata. Możliwość wniesienia pisma procesowego w postaci elektronicznej nie jest więc wystarczająca do skutecznego wszczęcia postępowania cywilnego czy dokonania innej czynności procesowej; nie spełnia też postulatu racjonalnej informatyzacji tego postępowania. Jednakże według rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. w sprawie sposobu uiszczania opłat sądowych w sprawach cywilnych²⁹, można je uiścić, obok wpłaty gotówkowej w kasie sądu lub w formie znaków opłaty sądowej - także w formie bezgotówkowej na rachunek bieżący dochodów właściwego sądu, co umożliwi dokonywanie opłat za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W formie bezgotówkowej można wnieść opłatę od pisma procesowego na dwa sposoby. Po pierwsze - idąc do banku i dokonując przelewu na rachunek bieżący dochodów sądu. Dowodem opłacenia pisma jest tradycyjne („papierowe”) potwierdzenie wpłaty, na którym znajduje się pieczętka z datą oraz podpis osoby dokonującej przelewu. Do sądu należy wnieść albo oryginał, albo kopię takiego potwierdzenia. I tu pojawia się pytanie: czy można przedłożyć elektroniczną kopię takiego potwierdzenia? Jeśli tak, która procedura będzie uznawana przez sądy? Czy zeskanowany oryginał potwierdzenia wpłaty, podpisany bezpiecznym podpisem elektronicznym strony wnoszącej pismo procesowe, jej przedstawiciela ustawowego czy pełnomocnika³⁰, weryfikowany za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu, będzie potwierdzeniem dokonania wpłaty w rozumieniu rozporządzenia? Kto jest uprawniony do uwierzytelnienia takiej kopii potwierdzenia opłaty dokonanej w banku? Wydaje się, iż może to zrobić sama strona, a sąd - w przypadku jakichkolwiek wątpliwości - zawsze ma możliwość sprawdzenia wpłynięcia opłaty na konto banku.

Drugim sposobem uiszczania opłat w formie bezgotówkowej jest dokonanie przelewu drogą elektroniczną (w banku elektronicznym *sensu largo*³¹). Najlepiej w takim wypadku byłoby posłużyć się elektronicznym potwierdzeniem dokonania przelewu wygenerowanym automatycznie przez system komputerowy banku. Potwierdzenie takie może być uwierzytelnione technikami kryptograficznymi i jego obiektywna moc dowodowa może być dużo wyższa niż w przypadku potwierdzenia papierowego. Niestety, dziś polskie banki nie oferują takich potwierdzeń mimo

²⁸ Art. 21 i 15 ustawy o podpisie elektronicznym.

²⁹ Dz. U. Nr 27, poz. 199.

³⁰ Ilekroć w dalszej części artykułu będzie mowa o stronie postępowania cywilnego, Autorzy mają na myśli również podmioty na prawach strony oraz ich przedstawicieli ustawowych i pełnomocników.

³¹ Na temat pojęcia bankowości elektronicznej - zob. W. Kwaśnicki, *Ekonomiczne problemy bankowości elektronicznej*, „Prawo Mediów Elektronicznych”, dodatek do „Monitora Prawniczego” 2005 nr 12, s. 3-6.

braku przeszkód technologicznych. Możliwe jest tylko pobranie potwierdzenia w formie pliku gotowego do wydrukowania. Takie potwierdzenie można wydrukować, i, zgodnie z wymogami rozporządzenia, opatrzyć własnoręcznym podpisem poświadczającym informację, że figurująca na wydruku kwota stanowi opłatę za wnoszone pismo procesowe. Analogicznie - aby prawidłowo wnieść drogą elektroniczną wydruk potwierdzający uiszczenie opłaty od pisma, należy na jego papierowej wersji napisać, że dana kwota stanowi opłatę za wnoszone pismo, zeskanować wydruk i skan podpisać bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu. Czy konieczny jest jeszcze własnoręczny podpis na papierowym wydruku potwierdzenia dokonania przelewu? Wydaje się, iż z uwagi na opatrzenie skanu wydruku bezpiecznym podpisem elektronicznym strony, własnoręczny podpis nie jest konieczny.

Jak widać, procedura wynikająca z realizacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 stycznia 2006 r. nie jest ani wygodna, ani sprzyjająca redukcji kosztów postępowania. Zastrzeżenia budzi sam wymóg złożenia potwierdzenia dokonania przelewu. Dane dotyczące dokonanych operacji są przekazywane przez bank sądowi jako właścicielowi konta bankowego. Racjonalnym wydawałby się jedynie wymóg poinformowania sądu przez stronę o dacie i kwocie dokonanego przelewu. Zbytecznym wydaje się opatrywanie takiej wiadomości podpisem: obojętnie - własnoręcznym czy też elektronicznym.

Mimo stworzenia ram prawnych do zachowania formy pisemnej i identyfikacji strony wnoszącej pismo procesowe w formie dokumentu elektronicznego i opłacania go w formie bezgotówkowej, w obecnym stanie prawnym w praktyce skuteczne wnoszenie pism do sądu w postaci elektronicznej może być utrudnione, z uwagi na - po pierwsze: brak rozporządzenia wykonawczego do art. 125 § 4 KPC; po drugie: brak odpowiedniego zaplecza techniczno-organizacyjnego, spełniającego wymagania stawiane systemom teleinformatycznym.

Jednakże nie jest to niemożliwe. Zarządzeniem nr 21/05 Prezes Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej nałożył na pracowników sądu obowiązek przyjmowania pism procesowych, składanych drogą elektroniczną na adres elektronicznego biura podawczego, o ile pisma takie spełniają określone w zarządzeniu warunki³². Pisma takie, po nadesłaniu na adres elektroniczny sądu, są drukowane i dalsza procedura ma już charakter tradycyjny.

Postać elektronicznego pisma procesowego

³² Zob. Zarządzenie Prezesa Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej nr 21/05 z dnia 21 października 2005 r., <http://www.wroclaw.so.gov.pl/ogloszenia2.php?id=3&rejon=8>, stan nadzień 25 kwietnia 2006 r.

Kolejnym zagadnieniem, istotnym z punktu widzenia informatyzowania postępowania cywilnego, jest postać elektronicznego pisma procesowego. Jak wspomniano wcześniej, w szczególnych przypadkach pisma te wnosi się na urzędowych formularzach, których wzory i sposób udostępniania określił Minister Sprawiedliwości, wykorzystując delegację z art. 125 § 3 KPC³³. Zgodnie z rozporządzeniem z dnia 29 maja 2002 r., urzędowe formularze udostępnia się nieodpłatnie w budynkach wszystkich sądów rejonowych i ich wydziałów zamiejscowych oraz w budynkach sądów okręgowych, a „wzory urzędowych formularzy Ministerstwo Sprawiedliwości nieodpłatnie udostępnia za pośrednictwem Internetu, na stronach oznaczonych www.ms.gov.pl”³⁴.

Wydaje się, iż nie ma przeszkód technicznych (ale są prawne), by umieścić wzory już istniejących i wykorzystywanych w postępowaniu cywilnym urzędowych formularzy na interaktywnych stronach internetowych właściwych sądów. Dodatkowym rozwiązaniem byłoby stworzenie internetowych interaktywnych formularzy „pomocniczych”, którym nie przysługiwałby walor formularzy urzędowych w rozumieniu KPC³⁵. Należy zastanowić się, czy zamieścić formularze na stronach internetowych Biuletynu Informacji Publicznej, do których prowadzenia są obowiązane również sądy i których zasady prowadzenia określono w ustawie o dostępie do informacji publicznej³⁶, czy serwisy własne sądów, niepodlegające reżimowi tej ustawy³⁷.

W tym przypadku wątpliwości budzi obowiązek podpisania pisma procesowego zamieszczonego na interaktywnym formularzu internetowym (urzędowym lub „pomocniczym”) bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu (by zadośćuczynić formie pisemnej). Problemy w tym przypadku mają naturę techniczną. Aby złożyć podpis elektroniczny - dokument, a przynajmniej jego skrót kryptograficzny, musi być dostępny na komputerze osoby składającej podpis. Interaktywne formularze stworzone są jednak do innego trybu działania – dokument w istocie powstaje po stronie odległego serwera. Realizacja założonego scenariusza wymagałaby więc nieco nakładów na

³³ Obecnie istnieją następujące urzędowe formularze wykorzystywane w postępowaniu cywilnym: pozew (formularz „P”), pismo zawierające wnioski dowodowe (formularz „WD”), odpowiedź na pozew (formularz „OP”), pozew wzajemny (formularz „PW”), sprzeciw od wyroku zaocznego - zarzuty od nakazu zapłaty - sprzeciw od nakazu zapłaty (formularz „SP”), dane uzupełniające stron lub pełnomocników (formularz „DS”), a także wzór oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o zwolnienie od kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym; zob. http://www.ms.gov.pl/sprawy_cywilne/sprawy_cywilne.shtml#formularze (stan na dzień 23 kwietnia 2006 r.). Na stronie <http://www.ms.gov.pl/formularze/formularze.shtml> znajdują się również wzory innych formularzy.

³⁴ Zob. § 2 ust. 2 rozporządzenia w sprawie określenia wzorów i sposobu udostępniania stronom urzędowych formularzy pism procesowych w postępowaniu cywilnym.

³⁵ Zob. X. Konarski, G. Sibiga, *Zastosowanie środków komunikacji elektronicznej w postępowaniu administracyjnym ogólnym po nowelizacji KPA*, „Monitor Prawniczy” 2006, nr 2, s. 67. Należałoby nadać formularzom pomocniczym inną nazwę, by nie wprowadzać w błąd odwiedzającego stronę internetową właściwego sądu, gdyż z urzędowymi formularzami wiąże się odmienne skutki prawne dla wnoszącego pismo procesowe, niż z formularzami mającymi jedynie charakter pomocniczy.

³⁶ Ustawa z dnia 6 września 2001 r., Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z późn. zm.

³⁷ W przypadku wyboru pierwszego rozwiązania należałoby dokonać odpowiedniej zmiany w ustawie o dostępie do informacji publicznej; zob. M. Bernaczyk, *Interaktywna obsługa obywatela*, „Rzeczpospolita” z 6.07.2005, s. C3.

odpowiednie oprogramowanie. Można zastanowić się nad innymi metodami wiarygodnego ustalenia tożsamości użytkownika takiego formularza, a więc strony i - ewentualnie - odpowiednimi zmianami prawa w tym zakresie. Korzystający z brytyjskiego portalu internetowego Money Claim Online nie składają podpisu elektronicznego pod wypełnianym na interaktywnej stronie internetowej formularzem pozwu³⁸. Za wystarczający dowód, iż dana osoba wystąpiła z pozwem, jest uznawane wniesienie opłaty z nim związanej.

Stronie chcącej wnieść do sądu pismo procesowe należy również umożliwić stworzenie „własnego” dokumentu i przesłanie go, np. za pomocą poczty elektronicznej, na adres elektronicznego biura podawczego sądu, podany - zgodnie z rozporządzeniem w sprawie warunków organizacyjno-technicznych doręczania dokumentów elektronicznych podmiotom publicznym - w Biuletynie Informacji Publicznej danego sądu³⁹. Sąd jednak ma możliwość nieprzyjęcia⁴⁰ pisma procesowego sporządzonego w formacie nieodpowiadającym rozporządzeniu w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych, co oznacza, iż także strona chcąca skutecznie wnieść do sądu pismo procesowe powinna stosować się do postanowień tegoż rozporządzenia⁴¹. W przypadku wniesienia pisma procesowego nie odpowiadającego wymaganiom wspomnianego rozporządzenia, zastosowanie może mieć przewidziana w art. 130 KPC konstrukcja uzupełnienia braków formalnych pisma procesowego poprzez ponowne wniesienie go we właściwym formacie w terminie tygodnia pod rygorem zwrotu.

Problemy praktyczne pojawią się wtedy, gdy pismo zostanie sporządzone według formatu wymienionego w rozporządzeniu, jednakowoż nie będzie mimo to możliwe odczytanie pisma przez sąd z powodu często spotykanej niekompatybilności plików⁴². Zastosowanie konstrukcji uzupełnienia braków formalnych jest w tym wypadku kontrowersyjne, gdyż jednostka posiada

³⁸ Zob. www.moneyclaim.gov.uk - “Money Claim Online (MCOL) is Her Majesty's Courts Service - Internet based service for claimants and defendants”.

³⁹ Zob. § 5 ust. 2 pkt 1.a.

⁴⁰ Inne rozwiązanie przyjęte w Zarządzeniu nr 21/05 Prezesa Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej, które nakazuje zwrócenie się do strony wnoszącej pismo o dostarczenie sądowi odpowiedniego oprogramowania. Taka konstrukcja prawna - jak najbardziej przyjazna dla stron postępowania - jest jednak wysoce niebezpieczna dla sądu, z uwagi na możliwość zainstalowania zainstalowanego oprogramowania lub programów szpiegujących, które wprowadzą widocznych szkód w postaci zakłócenia czy uniemożliwienia pracy systemu teleinformatycznego sądu nie czynią, ale pozwalają na monitorowanie działań jego użytkowników. Każdy system teleinformatyczny sądu zawiera/będzie zawierać: po pierwsze - dane osobowe stron i innych podmiotów uczestniczących w postępowaniu, a te - zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r., Nr 101, poz. 926 z późn. zm.) - podlegają ochronie; po drugie - postępowania cywilne w niektórych sprawach toczą się na rozprawach z wyłączeniem jawności. Ujawnienie danych osobom nieuprawnionym może spowodować szkody dla samego postępowania cywilnego, jego uczestników albo sędziów czy innych pracowników sądu.

⁴¹ Zob. załącznik nr 2 do rozporządzenia: Formaty danych zapewniające dostęp do zasobów informacji udostępnianych za pomocą systemów teleinformatycznych używanych do realizacji zadań publicznych, a także *Uzasadnienie do projektu ustawy o informatyzacji działalności niektórych podmiotów realizujących zadania publiczne*: „Określenie w projektowanym rozporządzeniu protokołów komunikacji i transmisji danych umożliwi właściwą współpracę systemów teleinformatycznych w administracji publicznej na linii urząd-urząd, jak również Państwo-Obywatel”, <http://orka.sejm.gov.pl/Druki4ka.nsf/wgdruku/1934> (stan na dzień 25 kwietnia 2006 r.), s. 9.

⁴² Zjawisko niekompatybilności w ramach określonego formatu (takiego jak na przykład pdf) nie jest zjawiskiem bardzo rzadkim. Bywa, iż dominujący na rynku producenci oprogramowania wykorzystują niejasności w specyfikacji formatu do takiej jego implementacji, aby pliki mogły być odczytane jedynie za pomocą oprogramowania tego producenta.

wszak tylko takie obowiązki, jakie nakładają na nią przepisy prawa. KPC wśród wymogów formalnych pism procesowych nie przewiduje sporządzenia ich w formie zaimplementowanym przez określonego producenta. Najlepszym wyjściem z tej sytuacji, zapewniającym pewność prawa poszukującym ochrony prawnej w sądach, będzie usankcjonowanie przez ustawodawcę określonego sposobu postępowania sądu. Dobrym rozwiązaniem stosowanym w praktyce byłoby uruchomienie przez sąd usługi w Internecie, polegającej na próbnym odczytaniu testowanego pliku przez automat i określenie, czy powstają problemy z jego interpretacją. Postępowanie takie powinno jednak zostać określone w ustawie o informatyzacji.

Chwila wniesienia pisma procesowego do sądu

Dopuszczenie możliwości wnoszenia pism procesowych do sądu w postaci elektronicznej spowoduje konieczność zmodyfikowania niektórych zasad prawnych, rządzących „papierowym” postępowaniem cywilnym. Należy jednak zawsze zwracać uwagę na to, by stworzone przez ustawodawcę reguły, które znajdą zastosowanie do nowych możliwości technicznych w postępowaniu sądowym, nie odbiegały w sposób istotny od tych, stworzonych dla tradycyjnych środków jego prowadzenia. W przeciwnym wypadku spowoduje to słuszne zarzuty nierównego traktowania podmiotów wobec prawa.

System teleinformatyczny używany do obsługi postępowania cywilnego powinien generować, zgodnie z rozporządzeniem w sprawie doręczania dokumentów urzędowych podmiotom publicznym, urzędowe poświadczenie odbioru pisma procesowego, wniesionego do sądu w postaci elektronicznej⁴³. Urzędowym poświadczeniem odbioru są dane elektroniczne dołączone do dokumentu elektronicznego doręczonego podmiotowi publicznemu lub połączone z tym dokumentem w taki sposób, że jakakolwiek późniejsza zmiana dokonana w tym dokumencie jest rozpoznawalna. Określają one: pełną nazwę podmiotu publicznego, któremu doręczono dokument elektroniczny, datę i czas doręczenia dokumentu elektronicznego - rozumiane jako data i czas wprowadzenia albo przeniesienia dokumentu elektronicznego do systemu teleinformatycznego podmiotu publicznego - oraz datę i czas wytworzenia urzędowego poświadczenia odbioru. Wymienione atrybuty są zbieżne z wymaganiami technologicznymi wobec podpisu elektronicznego.

⁴³ Przepis § 6 omawianego rozporządzenia, stanowiący o sposobie dokonywania urzędowego poświadczenia odbioru pisma przez podmiot publiczny, wchodzi w życie z dniem 17 sierpnia 2006 r.

KPC nie zawiera specjalnych regulacji, odnoszących się do momentu wpłynięcia do sądu pisma procesowego, złożonego w postaci elektronicznej. W art. 165 § 2 stanowi jedynie - w odniesieniu do pism „papierowych” albo na nośnikach danych, przesyłanych do sądu drogą tradycyjną, iż oddanie pisma procesowego w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do sądu. Doktryna prawa cywilnego procesowego zaleca więc - dla celów dowodowych - nadawanie listem poleconym, zawierającym potwierdzenie jego nadania - przesyłek zawierających pisma procesowe.

Moment wszczęcia postępowania cywilnego jest niezwykle istotny, zarówno z punktu widzenia materialno-, jak i prawnoprocesowego⁴⁴. Chwila złożenia do sądu innego, niż pozew, pisma procesowego, jest nie mniej ważna, bowiem dla dokonania wielu czynności procesowych ustawa przewiduje określone terminy, po upływie których czynność nie wywołuje skutków prawnych⁴⁵. Strona może wówczas wnosić o przywrócenie terminu do dokonania danej czynności, jeśli uprawdopodobni okoliczności uzasadniające wniosek.

Definicja urzędowego poświadczenia odbioru zawiera również - określoną w rozporządzeniu - chwilę skutecznego wniesienia pisma procesowego do sądu. Jest nią data i czas wprowadzenia albo przeniesienia dokumentu elektronicznego do systemu teleinformatycznego sądu. Regulacja ta odbiega od przyjętej dla pism procesowych składanych do sądu pocztą, w której nie jest istotne, kiedy sąd otrzymał pismo, ale kiedy strona je wysłała. Poza tym - należy zastanowić się, czy w drodze rozporządzenia, jako aktu podustawowego, można w ogóle regulować chwilę wniesienia pisma procesowego do sądu, a tym samym stanowić o prawach lub obowiązkach jednostki. Zgodnie z poglądem Trybunału Konstytucyjnego, „ustanowienie normy ograniczającej prawa obywatela w akcie prawnym niższego niż ustawa rządu (...) stanowi naruszenie (...) Konstytucji”⁴⁶. Powstała sytuacja, która nie powinna zaistnieć w demokratycznym państwie prawnym, a w której moment wniesienia do sądu pisma procesowego drogą tradycyjną - pocztą - określa ustawa, a drogą elektroniczną - rozporządzenie. W warunkach niemieckich chwilę złożenia dokumentu elektronicznego do sądu reguluje *ZPO* (czyli ustawa); jest nią moment zapisania dokumentu elektronicznego przez odpowiednie urządzenie sądu⁴⁷.

W przypadku składania do sądu pism procesowych i ich załączników w postaci elektronicznej dobre rozwiązanie przedstawia § 133 ust. 1 *ZPO*. Stanowi on, iż: „Strony powinny dołączyć odpowiednią liczbę załączników do pism, wnoszonych do sądu i przeznaczonych do doręczeń. Nie dotyczy to elektronicznie wniesionych dokumentów, jak również ich załączników,

⁴⁴ Zob. E. Marszałkowska - Krześ (w:) H. Mądrzak (red.), E. Marszałkowska - Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 2003, s. 204-205.

⁴⁵ Art. 167 KPC.

⁴⁶ OTK 1996, t. II, Warszawa 1996, s. 142-143; wyrok TK cytowany za: B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2004, s. 166.

⁴⁷ § 130 a ust. 3 *ZPO*.

które złożono przeciwnikowi w oryginale albo odpisie”. Zgodnie z art. 129 KPC przeciwnik procesowy może żądać, aby strona powołująca się w piśmie procesowym na oryginał dokumentu, złożyła go przed rozprawą w sądzie.

Wydaje się, iż - z uwagi na to, że czynności procesowe mogą zawierać także oświadczenia woli - w obecnym stanie prawnym⁴⁸ do ustalenia momentu doręczenia sądowi pisma procesowego w postaci elektronicznej można stosować art. 61 § 2 KC, który stanowi, iż oświadczenie woli wyrażone w postaci elektronicznej jest złożone innej osobie z chwilą, gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią⁴⁹.

Stosując zatem analogię z prawa cywilnego materialnego - za chwilę doręczenia sądowi pisma procesowego w postaci elektronicznej uznaje się - po pierwsze: chwilę, w której wiadomość elektroniczna została wprowadzona do jego systemu informatycznego; po drugie: jeśli nie została wprowadzona do tego systemu - chwilę odnalezienia tej wiadomości przez adresata w innym systemie, który znajduje się pod jego kontrolą⁵⁰. Wymóg wprowadzenia oświadczenia do systemu teleinformatycznego może być uważany za spełniony w sytuacji, gdy dane informatyczne zawierające przedmiotowe oświadczenie woli przechodzą przez urządzenie odbiorcze adresata, bez konieczności zapisania ich w pamięci komputera czy innego urządzenia umożliwiającego komunikację elektroniczną.

Prezentowane tu może być jednak i drugie stanowisko, a mianowicie, iż konieczne jest nie tylko przejście przez *interfejs* odbiorcy (sądu), ale także zapisanie otrzymanej wiadomości w pamięci komputera czy innego urządzenia⁵¹. Z uwagi na szczególną doniosłość czynności procesowych w doktrynie postuluje się stosowanie ostatniego z wymienionych poglądów⁵². Zaznaczyć jednak należy, że każda z interpretacji przepisu art. 61 § 2 KC może obejmować sytuacje, w których doręczenie spełni warunki formalne, natomiast doręczenie nie następuje w sensie technicznym (i to z winy wysyłającego) lub też nie ma możliwości stwierdzenia, czy doręczenie nastąpiło.

Doktryna przyjmuje, że za chwilę dojścia oświadczenia do adresata można uznać chwilę pojawienia się wiadomości na dostępnym adresatowi serwerze. Ważna jest tutaj także możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia w normalnym toku czynności, bez szczególnych nakładów i wysiłku. Biorąc to pod uwagę w przypadku, gdy oświadczenie woli wysłane pocztą elektroniczną dociera np. do przedsiębiorcy po godzinach pracy, to przyjmuje się, iż zostało ono mu złożone z początkiem następnego dnia pracy, ponieważ dopiero wtedy istniała możliwość, by mógł

⁴⁸ Czyli do 17 sierpnia 2006 r.

⁴⁹ Zob. J. Gołaczyński, *Elektroniczne...*, s. 5.

⁵⁰ Zob. W. Kocot, *Wpływ Internetu na prawo umów*, Warszawa 2004, s. 105-106.

⁵¹ Zob. W. Dubis (w:) J. Gołaczyński (red.), *Umowy elektroniczne w obrocie gospodarczym*, Warszawa 2005, s. 31.

⁵² Zob. J. Gołaczyński, *Elektroniczne...*, s. 6.

zapoznać się z oświadczeniem⁵³. Czy tak samo (do dnia 17 sierpnia 2006 r., czyli dopóki system teleinformatyczny sądu nie będzie automatycznie generować urzędowego poświadczenia odbioru dokumentu, zawierającego datę i czas doręczenia) będziemy traktować wniesienie pisma procesowego do sądu za pomocą środków komunikacji elektronicznej, np. o godz. 20 w piątek? Przy przyjęciu tej interpretacji nietrudno zauważyć, iż zachodzi tu pewna istotna niekonsekwencja. Istnieją placówki pocztowe czynne przez 24 godziny na dobę, przez 7 dni w tygodniu. Strona pragnąca wszcząć postępowanie może to zrobić nawet w niedzielę w późnych godzinach wieczornych i, jeśli wyśle pozew listem poleconym, na potwierdzeniu nadania przesyłki będzie widniała data. Wygląda na to, iż znów uprzywilejowane będą strony wnoszące pisma procesowe drogą tradycyjną.

Doręczanie pism procesowych w postaci elektronicznej

Obecnie żaden przepis prawa nie wprowadza ani obowiązku, ani też możliwości posiadania i uwidaczniania (choćby w odpowiednich rejestrach) przez określone kategorie podmiotów⁵⁴ elektronicznego adresu „dla doręczeń” w rozumieniu KPC. Natomiast w przypadku przyjęcia, iż uzupełnianie braków formalnych pism procesowych wniesionych do sądu w postaci elektronicznej będzie odbywało się również drogą elektroniczną (m. in. po to, by minimalizować koszty po stronie sądu) - elektroniczny adres dla doręczeń powinien posiadać każdy podmiot, który w „sposób elektroniczny” wszczął postępowanie.

We wspomnianym już projekcie ustawy o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz niektórych innych ustaw, w zakresie zmian w KPC (art. 3 pkt 1 projektu - projektowany art. 694³ § 4 KPC) proponuje się, by orzeczenia i pisma sądowe doręczać stronie na adres elektroniczny, z którego wysłała do sądu rejestrowego wniosek o wpis do rejestru. Takie rozwiązanie nie daje możliwości zmiany adresu elektronicznego ustalonego w trakcie postępowania o wpis do rejestru i może powodować praktyczne perturbacje (wskutek np. wypowiedzenia umowy o świadczenie usług przez dostawcę Internetu).

Ze względu na przyjęcie fikcji doręczenia w art. 3 pkt 1 omawianego projektu: „Orzeczenia i pisma sądowe wysłane w sposób, o którym mowa w § 4, uznaje się za doręczone z datą wskazaną w elektronicznym potwierdzeniu odbioru korespondencji. W przypadku braku

⁵³ Zob. W. Dubis, *op. cit.*, s. 31.

⁵⁴ Np. przedsiębiorców czy profesjonalnych pełnomocników procesowych.

takiego potwierdzenia, doręczenie uznaje się za skuteczne z upływem 14 dni od daty umieszczenia korespondencji pod adresem określonym w § 4⁵⁵ - takie ukształtowanie przepisów prawnych budzi poważne zastrzeżenia, bowiem różnicuje prawa strony biorącej udział w postępowaniu rejestrowym za pomocą środków komunikacji elektronicznej, w stosunku do strony korzystającej z tradycyjnych metod składania wniosku o wpis do rejestru oraz służących do dokonywania doręczeń⁵⁶.

Skoro brak przepisów dotyczących elektronicznego adresu dla doręczeń (również obowiązku jego posiadania, np. przez określone kategorie podmiotów), jeśli strona wszczęła postępowanie w drodze elektronicznej, sąd - aby doręczyć pozwanemu pozew wraz z załącznikami - powinien je wydrukować. Takie rozwiązanie nie może zostać uznane za satysfakcjonujące i spełniające postulat racjonalnej informatyzacji postępowania cywilnego, gdyż spowoduje po stronie sądu dodatkowe koszty⁵⁷. Ponadto pracownik biura podawczego prawdopodobnie będzie musiał poświadczyć zgodność wydruku z jego postacią elektroniczną. Dlatego należałoby postulować przejście z dokumentacji papierowej na elektroniczną - w celu usprawnienia wewnętrznego obiegu dokumentów w sądach oraz obniżenia kosztów ich działalności.

Sąd powinien mieć zatem możliwość nie przyjęcia pisma procesowego w postaci elektronicznej, przeznaczonego do doręczenia oraz poproszenia strony (jeśli jej przeciwnik procesowy nie wystąpił do sądu o doręczenie za pomocą środków komunikacji elektronicznej, nie wyraził na nie zgody⁵⁸ albo nie podlega ustawowemu obowiązkowi przyjmowania pism w postaci elektronicznej) o nadesłanie go w tradycyjnej postaci⁵⁹. W przeciwnym wypadku, w pewnych kategoriach spraw, w których np. istnieje obawa o masowy napływ pozwów lub stan faktyczny jest skomplikowany - wyjaśniany i udowodniany za pomocą dużej liczby dokumentów dających się zdigitalizować, po stronie sądu koszty prowadzenia postępowania wzrosną - ale nie dla stron.

Istotną kwestią jest także sposób potwierdzania bezpośredniego doręczania przez profesjonalnych pełnomocników lub strony postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych pism procesowych w postaci elektronicznej. Ten obowiązek oraz nakaz przesyłania do sądu odpisów pism doręczonych przeciwnikowi wraz z potwierdzeniem ich odbioru i oznaczeniem daty

⁵⁵ Sformułowanie „umieszczenie korespondencji pod adresem” nie wydaje się trafne, z uwagi na specyfikę protokołów komunikacyjnych. Mamy do czynienia z „przesłaniem” lub „przekazaniem” pod wskazany adres, natomiast nie można stwierdzić, czy istotnie korespondencja została umieszczona pod tym adresem.

⁵⁶ Zob. rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 czerwca 1999 r. w sprawie szczegółowego trybu doręczania pism sądowych przez pocztę (Dz. U. Nr 62, poz. 697), zmienione rozporządzeniem z dnia 21 marca 2003 r. (Dz. U. Nr 55, poz. 489), które ustanawia obowiązek powtórnego awizowania przesyłki, a także art. 134 (pora dokonywania doręczeń) oraz art. 135 i art. 132 § 2 KPC (miejsce dokonywania doręczeń). Przepisy te zupełnie nie przystają do specyfiki doręczeń dokonywanych drogą elektroniczną, a w omawianym projekcie regulowanych jedynie fragmentarycznie.

⁵⁷ Może również dochodzić do trudności w wydrukowaniu tak dostarczonych dokumentów - ze względu na objętość, inne formaty stron, niekompatybilne wersje oprogramowania itp.

⁵⁸ Zob. art. 39¹ § 1 KPA; podobną konstrukcję można wprowadzić do KPC.

⁵⁹ W obecnym stanie prawnym nie istnieje regulacja, która zezwalałaby sądowi na takie postępowanie. Przyjęcie w tej sytuacji konstrukcji braków formalnych pisma procesowego i możliwości ich uzupełnienia na podstawie art. 130 - 130³ KPC nie wydaje się trafne, skoro strona wniosła do sądu pismo procesowe odpowiadające formatom z rozporządzenia w sprawie minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych. Potrzebne jest zatem nowe rozwiązanie legislacyjne.

KPC ustanawia właśnie w postępowaniu w sprawach gospodarczych⁶⁰. W innych rodzajach postępowań istnieje taka możliwość, jeśli strony są reprezentowane przez adwokata lub radcę prawnego⁶¹. W sytuacji takiej racjonalnym rozwiązaniem wydaje się przedłożenie sądowi poświadczeń odbioru pism, opatrzonych bezpiecznym podpisem elektronicznym.

Digitalizacja dokumentów stanowiących załączniki do pism procesowych

Następną kwestią, wymagającą rozważenia, jest digitalizacja dokumentów stanowiących załączniki do pism procesowych, m. in. takich jak np. weksel, czek, warrant czy rewers. Będą to przeważnie dokumenty prywatne w rozumieniu KPC. Ich elektroniczna postać, nawet jeśli zostanie opatrzona bezpiecznym podpisem elektronicznym osoby, która papierowy dokument sporządziła i weryfikowanym za pomocą ważnego kwalifikowanego certyfikatu, nie może być podstawą do wydania orzeczenia przez sąd⁶². Istnieje po temu kilka powodów. Po pierwsze: wymienione dokumenty nie występują w obrocie prawnym w postaci elektronicznej, a po zeskanowaniu tracą walor oryginału. Po drugie: weksel, czek, warrant i rewers będą dowodami przeważnie w postępowaniu nakazowym, w którym sąd wydaje nakaz zapłaty na posiedzeniu niejawnym. Zatem - gdyby nawet dopuścić wnoszenie elektronicznych wersji tych dokumentów - pozwany nie ma możliwości zażądania ich oryginałów, gdyż nie przeprowadza się rozprawy. Co więcej, pozwany dowiadyuje się, iż był pozwanym, z momentem doręczenia mu nakazu zapłaty (i jednocześnie pozwu wraz z załącznikami).

Potencjalnie istnieje jeszcze jedna, trzecia przeszkoda, uniemożliwiająca wnoszenie do sądu jedynie zdigitalizowanych weksli, czeków, warrantów i rewersów. Zgodnie z art. 491 § 2 KPC, nakaz zapłaty wydany na podstawie tych dokumentów może (choć oczywiście nie musi) być w skróconej wersji umieszczony na ich odpisie. Z chwilą jego wydania nakaz zapłaty stanowi tytuł zabezpieczenia, bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Staje się on natychmiast wykonalny po upływie terminu do zaspokojenia roszczenia. Jeśli w terminie dwutygodniowym pozwany wnieśli zarzuty, wykonalność nakazu z omawianych dokumentów na jego wniosek może (ale nie musi) zostać przez sąd wstrzymana.

Z powyższych względów, gdyby nawet dopuścić możliwość uwierzytelniania zdigitalizowanych weksli, czeków, warrantów i rewersów, wnoszenie ich do sądu w tej postaci

⁶⁰ Zob. art. 479⁹ KPC.

⁶¹ Zob. art. 132 § 1 KPC.

⁶² Zob. J. Gołaczyński, *Elektroniczne...*, s. 9.

mogłoby spowodować w istocie utrudnienia dla sprawności postępowania. Sytuacja uległaby zmianie w przypadku wprowadzenia oryginałów tych dokumentów w postaci elektronicznej. Postulat taki napotyka jednak na przeszkody technologiczne związane z możliwością kopiowania weksli elektronicznych.

Dalsze zagadnienia

Opisane problemy nie wyczerpują wachlarza pytań, jakie się pojawiają w związku z wnoszeniem pism procesowych do sądu w postaci elektronicznej. Proces taki ma sens wtedy, gdy jest elementem systemu elektronicznego obiegu danych, obejmującego całe postępowanie. W nieunikniony sposób dojdzie zatem do zderzenia się trybu elektronicznego z papierowym. Na potrzeby takiej sytuacji należałoby stworzyć tryb uwierzytelniania cyfrowych kopii dokumentów urzędowych. Konieczne będzie również stworzenie formuły prawnej dla opatrywania dokumentów urzędowych pieczęciami elektronicznymi⁶³. Przy wnoszeniu pism procesowych i ich załączników w postaci elektronicznej pojawi się pytanie o archiwizację tych dokumentów, także w przypadku próby stworzenia elektronicznych akt sprawy⁶⁴. Wydaje się, iż ustawodawcy przyjdzie zmierzyć się również z problemem definicji oryginału dokumentu istniejącego tylko w postaci elektronicznej oraz kopii czy uwierzytelnionego odpisu takiego dokumentu⁶⁵.

⁶³ W istocie, elektroniczna pieczęć pojawiła się w regulacjach dotyczących elektronicznego poświadczenia odbioru pisma.

⁶⁴ Należałoby postulować dołączenie zdigitalizowanego dokumentu do elektronicznych akt sprawy ze wskazaniem, gdzie znajduje się papierowy oryginał dokumentu.

⁶⁵ Gdyż rozróżnienie między kopią i oryginałem traci sens w odniesieniu do dokumentów elektronicznych.